

FERMER XO'JALIKLARI FAOLIYATINI STATISTIK HISOBGA OLISHDA XORIJIY TAJRIBALAR TAHLILI

Aysachev Abdulfotix Abdulfaizovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

Andijon fakulteti

Mutaxassisik ijtimoiy-gumanitar

va aniq fanlar kafedrası i.f.f.d,(Phd)dotsent

Isomiddinov Shukurullo

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

Andijon fakulteti "Buxgalteriya hisobi va Audit"

yo'nalishi 2-bosqich talabalari

Annotatsiya

Ushbu tezisda fermer xo'jaliklari faoliyatini statistik hisobga olishning nazariy va amaliy jihatlari hamda xorijiy mamlakatlar tajribasi tahlil qilingan. Rivojlangan davlatlarda qishloq xo'jaligi statistikasi tizimi, jumladan AQSH va Yevropa mamlakatlarida qo'llanilayotgan zamonaviy statistik kuzatuv usullari o'rganilgan. Shuningdek, fermer xo'jaliklari faoliyatini baholashda raqamli texnologiyalar va iqtisodiy-statistik tahlil usullarining ahamiyati yoritilgan. Xorijiy tajribalarni o'rganish O'zbekiston qishloq xo'jaligi statistikasi tizimini takomillashtirishda muhim ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: fermer xo'jaligi, qishloq xo'jaligi statistikasi, statistik hisob, xorijiy tajriba, iqtisodiy-statistik tahlil, raqamli texnologiyalar.

Abstract

This thesis examines the theoretical and practical aspects of statistical accounting of farm activities and analyzes foreign experiences in this field. Modern agricultural statistical systems used in developed countries, particularly in the United States and European Union countries, are studied. The role of digital technologies and economic-statistical analysis methods in

evaluating the efficiency of farm activities is highlighted. Studying international experience is important for improving the agricultural statistics system in Uzbekistan.

Keywords: farm enterprise, agricultural statistics, statistical accounting, foreign experience, economic-statistical analysis, digital technologies.

Аннотация

В данной работе рассматриваются теоретические и практические аспекты статистического учета деятельности фермерских хозяйств, а также анализируется зарубежный опыт. Изучены современные системы сельскохозяйственной статистики, применяемые в развитых странах, в частности в США и странах Европейского союза. Особое внимание уделено использованию цифровых технологий и экономико-статистических методов при оценке эффективности фермерских хозяйств. Изучение зарубежного опыта способствует совершенствованию системы сельскохозяйственной статистики в Узбекистане.

Ключевые слова: фермерское хозяйство, сельскохозяйственная статистика, статистический учет, зарубежный опыт, экономико-статистический анализ, цифровые технологии.

Kirish

Qishloq xo'jaligi har qanday davlat iqtisodiyotining muhim tarmoqlaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, **fermer xo'jaliklari** qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarishda asosiy o'rin egallaydi. Shu sababli fermer xo'jaliklari faoliyatini statistik jihatdan hisobga olish, ularning ishlab chiqarish hajmi, samaradorligi, daromadlari va xarajatlarini o'rganish iqtisodiy tahlilning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Statistik hisob orqali qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishining rivojlanish darajasi, hosildorlik ko'rsatkichlari, yer resurslaridan foydalanish samaradorligi va fermer xo'jaliklarining iqtisodiy holati aniqlanadi. Jahonning rivojlangan mamlakatlarida fermer xo'jaliklari faoliyatini statistik hisobga olish tizimi yuqori darajada rivojlangan bo'lib, bu sohada zamonaviy axborot texnologiyalari va xalqaro statistik standartlardan keng foydalaniladi.

Asosiy qism

Xorijiy mamlakatlarda qishloq xo'jaligi statistikasi tizimi. Rivojlangan mamlakatlarda qishloq xo'jaligi statistikasi davlat statistika organlari tomonidan tizimli ravishda olib boriladi. Masalan, AQSHda qishloq xo'jaligi statistikasi bilan AQSH Qishloq xo'jaligi departamenti tarkibidagi **Milliy qishloq xo'jaligi** statistikasi xizmati (NASS) shug'ullanadi. Ushbu tashkilot fermer xo'jaliklari to'g'risidagi ma'lumotlarni yig'ish, tahlil qilish va e'lon qilish bilan shug'ullanadi.

AQSHda har besh yilda bir marta qishloq xo'jaligi ro'yxati o'tkaziladi. Ushbu ro'yxat davomida fermer xo'jaliklarining soni, yer maydoni, ekin turlari, chorva mollari soni va ishlab chiqarish hajmi haqida keng statistik ma'lumotlar

yig'iladi. Bu ma'lumotlar agrar siyosatni shakllantirish va qishloq xo'jaligi rivojlanishini rejalashtirishda muhim ahamiyatga ega.

Yevropa mamlakatlari tajribasi. Yevropa Ittifoqi davlatlarida qishloq xo'jaligi statistikasi Eurostat tizimi orqali yuritiladi. Bu tizim qishloq xo'jaligi ishlab chiqarish hajmi, hosildorlik darajasi, fermer xo'jaliklarining iqtisodiy ko'rsatkichlari va bandlik darajasi haqida aniq statistik ma'lumotlarni taqdim etadi.

Yevropa mamlakatlarida fermer xo'jaliklari faoliyatini hisobga olishda Farm Accountancy Data Network (FADN) tizimi keng qo'llaniladi. Ushbu tizim fermer xo'jaliklarining daromadlari, xarajatlari, ishlab chiqarish samaradorligi va iqtisodiy natijalarini muntazam ravishda tahlil qilish imkonini beradi. FADN tizimi orqali olingan **ma'lumotlar qishloq xo'jaligi** siyosatini shakllantirish va fermerlarni qo'llab-quvvatlash choralari ishlab chiqishda muhim rol o'ynaydi.

Raqamli texnologiyalardan foydalanish tajribasi. So'nggi yillarda rivojlangan mamlakatlarda qishloq xo'jaligi statistikasi tizimida raqamli texnologiyalar keng joriy etilmoqda. Masalan, Kanada va Avstraliyada fermer xo'jaliklari faoliyati haqida ma'lumotlar onlayn so'rovnomalar, elektron hisobot tizimlari va sun'iy yo'ldosh ma'lumotlari orqali yig'iladi.

Bunday usullar statistik ma'lumotlarning aniqligi va tezkorligini oshiradi. Shuningdek, fermer xo'jaliklarining yer maydonlari, ekin turlari va hosildorligi haqida masofadan turib kuzatish imkoniyati yaratiladi. Natijada qishloq xo'jaligi statistikasi yanada aniq va ishonchli bo'ladi.

Statistik tahlil usullaridan foydalanish. Xorijiy mamlakatlarda fermer xo'jaliklari samaradorligini baholash uchun turli statistik va ekonometrik usullar qo'llaniladi.

Jumladan:

- regressiya tahlili
- indeks usuli

- tanlanma kuzatish
- samaradorlikni baholash modellari

Bu usullar yordamida fermer xo'jaliklarining ishlab chiqarish samaradorligi, rentabelligi va iqtisodiy barqarorligi aniqlanadi. Shuningdek, statistik tahlil orqali qishloq xo'jaligi rivojlanishining asosiy tendensiyalari aniqlanadi.

Xulosa

Xorijiy mamlakatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, fermer xo'jaliklari faoliyatini statistik hisobga olish tizimi agrar sohani samarali boshqarishda muhim ahamiyatga ega. Rivojlangan davlatlarda qishloq xo'jaligi statistikasi zamonaviy axborot texnologiyalari, xalqaro standartlar va ilmiy tahlil usullari asosida olib boriladi.

Ushbu tajribalarni o'rganish va O'zbekiston qishloq xo'jaligi statistikasi tizimiga joriy etish fermer xo'jaliklarining iqtisodiy samaradorligini oshirish, agrar siyosatni takomillashtirish va qishloq xo'jaligi rivojlanishini yanada jadallashtirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Shodmonov Sh., Xo'jayev B. *Statistika nazariyasi*. – Toshkent: "Iqtisodiyot", 2016. – B. 112-118.
2. Xo'jayev B. *Statistika asoslari*. – Toshkent: "O'zbekiston", 2019. – B. 95-101.
3. Shodmonov Sh. *Iqtisodiy statistika*. – Toshkent: "Iqtisodiyot", 2017. – B. 214-220.
4. Karimov N. *Amaliy statistika*. – Toshkent: "Fan va texnologiya", 2020. – B. 167-172.
5. Abdullayev A. *Statistik kuzatish metodologiyasi*. – Toshkent: "Iqtisodiyot", 2015. – B. 143-149.

6. Mamatqulov Q. *Statistika kursi.* – Toshkent: TDYU nashriyoti, 2018. – B. 156-161.
7. Shodmonov Sh., Ergashev I. *Iqtisodiy tahlil va statistika.* – Toshkent: “Iqtisodiyot”, 2021. – B. 188-194.
8. Jo‘rayev M. *Statistik metodlar va ularning qo‘llanilishi.* – Toshkent: “Universitet”, 2016. – B. 203-209.
9. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi. *Statistika bo‘yicha uslubiy qo‘llanma.* – Toshkent, 2022. – B. 51-57.
10. To‘laganov A. *Statistika fanining zamonaviy yo‘nalishlari.* – Toshkent: “Fan va taraqqiyot”, 2023. – B. 92-97.
11. Айсачев Абдулфотих Абдулфаизович. (2024). ЭКОНОМИКО-СТАТИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ РЕГИОНАЛЬНЫХ ТЕНДЕНЦИЙ РАЗВИТИЯ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА В РАЗРЕЗЕ ТЕРРИТОРИИ РЕГИОНА. Web of Discoveries: Журнал анализа и изобретений, 2 (6), 119–127. Получено с <https://webofjournals.com/index.php/3/article/view/1618>
12. Айсачев, А. (2021). Статистический анализ экономического развития сельского хозяйства на региональном уровне. *Экономика и инновационные технологии*, (4), 197–208. извлечено от https://inlibrary.uz/index.php/economics_and_innovative/article/view/11938